

ТИМУР І ОЛЕНА ЛИТОВЧЕНКИ

**КНИГА
ЖАХІТТЯ
1932–1938**

ВІД ВІЙНИ ДО ВІЙНИ

---

101 РІК УКРАЇНИ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2018

Дніпрогес, 1 травня 1932 року

Весна буяла у всій красі: соковита зелена травичка... прикрашені біло-рожевою піною цвіту гілки дерев... сонечко вже достатньо тепле, однак все ще не спекотне... щебетливі пташки і дрібненькі комашки... Тим паче, свято.

Ні-ні, свято не тому, що неділя — як кінець чергового робочого тижня.

І тим паче не тому, що неділя була не простою, а Великодньою: радянські люди в масі своїй давно вже відкинули всякі релігійні забобони заради побудови світлого комуністичного майбутнього, а не якогось там буржуазно-попівського «раю на землі».

І навіть не через Міжнародний день солідарності трудящих всього світу в боротьбі за краще майбутнє: права, знаєте, правами... але ж це свято регулярне, щорічне. Першотравень як був Першотравнем, так ним і залишиться ще на довгі-довгі роки. Аж до повної перемоги світового пролетаріату над усіма експлуаторськими класами.

Натомість перший запуск першого гідроагрегату новозбудованої Дніпровської гідроелектростанції — подія по-справжньому унікальна й неповторна. Той самий випадок, коли історія твориться у тебе на очах.

— Никифоре!..

Дружина дуже обережно й непомітно для інших штовхнула чоловіка під лікоть. Не відводячи погляду від чергового промовця, який в піднесеному тоні живописав перші успіхи індустріалізації та колективізації, він трохи нахилився до дружини й ледь чутно прошепотів:

— Чого тобі?

- Никифоре, він увесь час дивиться на тебе.
- Хто дивиться?
- Він...
- Хто він?..
- Ну-у-у... Отой...
- Та хто ж саме, можеш нарешті сказати?..
- Озирнися, тоді побачиш.

Никифор знав, що не можна відвертатися від жодного з промовців, які змінювали один одного на сцені. Адже всіх пропагандистів спеціально пригнали сюди заради того, щоб задурювати людям мізки. Якщо ж ти демонструєш явну зневагу до тупуватої, однак надмірно пафосної радянської пропаганди... О-о-о, в такому разі ти дуже, дуже небезпечний! І треба бути готовим до неприємних зустрічей в ОГПУ.

Живучи у Спичинцях, Никифор став мимовільним свідком кількох огидних випадків. Найгіршим було те, що їхніми жертвами (інакше не скажеш!) ставали учні старших класів Спичинецької школи, розташованої в колишньому палаці графів Собанських. Можна сказати — підлітки, які ще навіть життя не нюхали як слід. Слава Богу, садівника до подібного штибу справ не залучали, тим не менш, він чудово бачив, усе бачив... але що міг удіяти?! Та нічого.

А щоб кинутися відважно на захист цих нещасних підлітків?.. Якби чекісти серйозно взялися за нього самого, то неодмінно докопались би до його петлюрівського минулого. Теж не вихід. Звісно ж, ройовий Артеменко брав безпосередню участь в розстрілі такого видатного ворога встановлення радянської влади на українських теренах, як полковник Болбочан. Однак орденом за цей «подвиг» його навряд чи нагородять, а швидше...

— Никифоре, та подивись же на нього нарешті!

Цього разу в голосі Уляськи з'явилися такі наполегливі нотки, що він умить відірвав погляд від чергового промовця на сцені, озирнувся...

І тут же переконався, що його і справді нібито намагається зжертви самим лише поглядом якийсь інтелігентного вигляду немолодий чоловік, одягнений підкреслено просто, навіть із певною аскетичністю. Яскраве весняне сонечко відбивалося веселими зайчиками від круглих скелець його окулярів, що заважало як слід

розглянути очі незнайомця — тому Никифорові здалося, що очі ці випромінюють щось зовсім недобре. До того ж невеличка інтелігентська борідка з вусиками надавали цьому чоловікові разючої схожості з одним вождем, приналежним до радянського пантеону... З цим... Ну-у-у, із цим самим... Як же його в біса звати?!

— Добридень! Перепрошую, ви теж прийшли на відкриття подивитися?

Це незнайомиць звертається до нього. Треба щось відповідати...

— Так, прийшов разом із дружиною, — підтвердив Никифор якомога стриманіше. — Але ж це не дивно, адже я працюю на будівництві. А ви?

— А я вчителюю. Точніше, навіть трохи більше, ніж учителюю: працюю завучем вечірньої школи при заводі «Дніпросталь». Білоцерківцем мене звати. Олесем Карповичем Білоцерківцем. А вас?..

Щойно Никифор набрав повітря в легені для відповіді, як раптом згадав: ПЕТРОВСЬКИЙ!!! Ну, так, цього радянського діяча, ім'я якого він попервах не зміг пригадати, звать Григорієм Івановичем Петровським! І цей товариш завуч вечірньої школи невловно схожий на цього чорта, портрет якого колишній садівник, а теперішній робітник Дніпрогесу нещодавно бачив в якійсь газеті. Точно, так воно і є: така ж інтелігентська борідка й вусики. Такі ж окуляри в тоненькій металевій оправі. А в душі, мабуть, такий самий кривавий кат, як і товариш Петровський.

— Перепрошую, то як вас звать? Ви так і не назвалися.

— Га?..

Никифор сіпнувся від несподіванки, нарешті второпав, про що його запитують, і поквапився відповісти:

— Никифором мене звати. Никифором Артеменком. А це моя Уляся.

Вільною лівою рукою колишній садівник торкнувся плеча дружини, яка мимоволі зашарілася й відвернулася.

— А-а-а... це у вас що таке?

— Це?..

Никифор мимохіть поглянув на свою знамениту люльку, яку весь цей час тримав у правій руді незапаленою. Таке з ним іноді траплялося під час душевного неспокою. Зокрема, зараз він видобув з кишені люльку тому, що подумав про землі, відтепер назавжди

поглинуті водосховищем. Про землі, якими колись гуляли волелюбні козаки-запорожці. Якби добряче покопатися в цих землях, то, либонь, не одну подібну люльку можна було б відшукати. Й не тільки люльку... Однак відтепер усі ці землі назавжди покрила вода...

Весна буяла у всій красі: соковита зелена травичка... прикрашені біло-рожевою піною цвіту гілки дерев... сонечко вже достатньо тепле, однак усе ще не спекотне... щебетливі пташки і дрібненькі комашки... Тим паче, свято. Свято не тому, що неділя, як кінець чергового робочого тижня. І тим паче не тому, що неділя була не простою, а Великодньою. І навіть не через Міжнародний день солідарності трудящих всього світу в боротьбі за краще майбутнє...

Ні, сьогодні мав відбутися перший запуск першого гідроагрегату новозбудованої Дніпровської гідроелектростанції — подія по-справжньому унікальна й неповторна. Можна сказати, історичного масштабу. А отже, хоч як Олесь Карпович ненавидів радянську владу, проте мусив прийти на теперішнє торжество. Справді, якби завуч вечірньої школи при «Дніпросталі» не продемонстрував разом з усіма належного ентузіазму, це виглядало би вкрай підозріло. Тоді місцеве ОГПУ мало би всі підстави зайнятися ним. А тоді, чого доброго, чекісти ще з'ясують, що Олесь Карпович Білоцерківець — зовсім не той, за кого себе видає...

І треба ж такому статися, щоб йому на очі потрапив... І не просто потрапив, а приперся і став майже поруч із ним якийсь йолоп-пролетар років тридцяти з гаком, котрий вирішив зобразити... самого товариша СТАЛІНА!!! Недарма ж бо він і так, і сяк крутив у руці вигадливу люльку. Ну точно так само, як цей ненависний більшовицький ідол — Великий Вождь і Вчитель товариш Сталін! Тьху, щоб ти провалився, паскуда...

— Добридень! Перепрошую, ви теж прийшли на відкриття подивитися? — абсолютно несподівано для себе спитав Олесь Карпович, оскільки йолоп-пролетар озирнувся на нього. При цьому в погляді пролетаря не було ані краплини люб'язності, сама лише ворожість.

— Так, прийшов разом із дружиною, — стримано підтвердив йолоп-пролетар. — Але ж це не дивно, адже я працюю на будівництві. А ви?

— А я вчителюю. Точніше, навіть трохи більше, ніж вчителюю: працюю завучем вечірньої школи при заводі Дніпросталь. Білоцерківцем мене звати. Олесем Карповичем Білоцерківцем. А вас?..

Пролетар не відповів, замислившись про щось своє. Цікаво, про що саме?.. Цілком можливо, він подумки прикидає, чи можна вірити словам співрозмовника. Чи раптом не є він колишнім повноважним представником гетьманської влади в Білій Церкві..

Хоча ні, це явна дурниця. Звідки йому знати?!

— Перепрошую, то як вас звать? Ви так і не назвалися, — мовив Олесь Карпович, водночас намагаючись відігнати неприємні думки.

— Га?.. — йолоп-пролетар аж сіпнувся, потім поспіхом додав: — Никифором мене звати. Никифором Артеменком. А це моя Уляся...

І лівою рукою легенько торкнувся плеча дружини, яка зашарілася й відвернулася.

— А-а-а... це у вас що таке? — Олесь Карпович кивнув на його люльку.

— Це?..

Пролетар крутив люльку так і сяк, немовби вона потрапила до його рук уперше. Але що саме він готувався відповісти, так і лишилося невідомим, оскільки наступної ж миті натовп довкола вибухнув екстатичним ревінням. Ще б пак: по завершенні чергової промови на верхівці греблі Дніпрогесу раптом спалахнуло священне для всіх радянських людей ім'я:

В.І. Ленін

Гігантські літери, з яких складалося священне для трудівників усіх країн ім'я, були утворені десятками (якщо не сотнями) електричних «лампочок Ілліча», зіставлених в особливому порядку. В свою чергу, це означало, що перший гідроагрегат новоствореної Дніпровської гідроелектростанції нарешті почав виробляти електричний струм!!! Перемога!!! Яким же прекрасним і величним було це суворе пролетарське торжество над усіма панівними класами минулого і теперішнього!!!

Слава, слава, навіки слава чесній праці!!!

Пролетарі усіх країн, єднайтесь!!!

Ура, товариші!!!

Ура-а-а-а!..